

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

**ТИПОВА ЗАГАЛЬНА КОРОТКОСТРОКОВА ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації**

**«МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО У ПРОФЕСІЙНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ»**

Шифр програми: ТЗК/2022/002

Рік запровадження програми: 2022

Програму затверджено: наказ НАДС від 15 грудня 2022 р. № 133-22

ПРОФІЛЬ ПРОГРАМИ

1. Загальна інформація	
Назва програми	Міжнародне гуманітарне право у професійній діяльності публічних службовців
Шифр програми	ТЗК/2022/002
Тип програми за змістом	загальна
Форма(и) навчання	очна, дистанційна (в асинхронному та синхронному режимах) або змішана (очно-дистанційна)
Цільова група	державні службовці категорій «Б», «В», посадові особи місцевого самоврядування (першої-сьомої категорії)
Передумови навчання за програмою	–
Найменування замовника освітніх послуг у сфері професійного навчання за програмою	–
Найменування партнера (партнерів) програми	Громадська спілка «Українська Гельсінська спілка з прав людини»
Обсяг програми	1 кредит ЄКТС ¹
Тривалість програми та організація навчання	тривалість програми, організація (режим) навчання визначаються суб'єктами надання освітніх послуг (провайдерами)
Мова(и) викладання	державна
Напрямо(и) підвищення кваліфікації, який (які) охоплює програма	дотримання прав людини та протидія дискримінації; європейська інтеграція
Перелік професійних компетентностей, на підвищення рівня яких спрямовано програму ²	професійні знання щодо застосування актів міжнародного права та національного законодавства під час формування/реалізації політики; прийняття ефективних рішень; виконання на високому рівні поставлених завдань; комунікації та взаємодія; впровадження змін, сприйняття змін
Розробник(и) програми	Робоча група, склад якої затверджено наказом НАДС від 07 жовтня 2022 року № 95-22: Людмила Рикова, директор Генерального департаменту з питань професійного розвитку державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування НАДС, голова робочої групи, rykova@nads.gov.ua; Ніна Сторчак, державний експерт експертної групи з питань розвитку системи професійного навчання Генерального

¹ Під час розроблення власної програми підвищення кваліфікації на основі цієї Типової загальної програми суб'єкт надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдер) може змінити обсяг програми з урахуванням індивідуальних потреб і професійного досвіду учасників професійного навчання, особливостей їхньої професійної діяльності, специфіки регіону тощо.

² Перелік професійних компетентностей, на підвищення рівня яких спрямовано програму, може доповнюватися відповідно до вибіркового (варіативних) тем, запропонованих суб'єктом надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдером).

	<p>департаменту з питань професійного розвитку державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування НАДС, кандидат юридичних наук, секретар робочої групи, p.storchak@nads.gov.ua;</p> <p>Андрій Буряк, начальник відділу міжнародного співробітництва Департаменту міжнародного права Міністерства закордонних справ України, andriy.buryak@mfa.gov.ua;</p> <p>Олександр Войтенко, експерт Громадської організації «Київський освітній центр «Простір толерантності», ovoitenko@gmail.com;</p> <p>Роман Єделєв, доцент кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, iedeliev@gmail.com;</p> <p>Степан Золотар, директор Департаменту правового забезпечення Міністерства реінтеграції тимчасово окупованих територій України, zolotarsa@minre.gov.ua;</p> <p>Тетяна Іщенко, керівник Центру професійного розвитку публічних службовців Вищої школи публічного управління, кандидат економічних наук, tishchenko@usg.org.ua;</p> <p>Олександра Козорог, керівник освітнього департаменту Громадської спілки «Українська Гельсінська спілка з прав людини», o.kozorog@helsinki.org.ua;</p> <p>Ірина Костюченко, заступник керівника Центру професійного розвитку публічних службовців Вищої школи публічного управління, кандидат психологічних наук, kostuchenko@usg.org.ua;</p> <p>Тимур Короткий, радник президента Товариства Червоного Хреста України з міжнародного гуманітарного права, кандидат юридичних наук, timur_korotkyi@ukr.net;</p> <p>Ольга Мацьків, головний спеціаліст відділу правового співробітництва з міжнародними організаціями Управління правового співробітництва з міжнародними організаціями Департаменту міжнародного права Міністерства юстиції України, o.matskiv@minjust.gov.ua;</p> <p>Вікторія Мельник, головний спеціаліст відділу з питань правового забезпечення державного управління Управління конституційного та адміністративного законодавства Департаменту публічного права Міністерства юстиції України, vo.melnyk@minjust.gov.ua;</p> <p>Сергій Мовчан, керівник департаменту документування воєнних злочинів Громадської спілки «Українська Гельсінська спілка з прав людини», s.movchan@helsinki.org.ua;</p> <p>Микола Пашковський, науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінального процесу та судоустрою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, кандидат юридичних наук, s.movchan@helsinki.org.ua;</p> <p>Ярослава Савченко, експерт Громадської організації «Фонд</p>
--	--

	<p>підтримки фундаментальних досліджень», iaroslavavchenko@gmail.com;</p> <p>Ольга Семенюк, координатор освітнього напрямку для правників Громадської спілки «Українська Гельсінська спілка з прав людини», o.semenuk@helsinki.org.ua;</p> <p>Наталія Хендель, експерт Всеукраїнської громадської організації «Українська асоціація міжнародного права», кандидат юридичних наук, n.v.hendel@gmail.com;</p> <p>Катерина Шаповал, головний спеціаліст відділу професійного навчання та миротворчої діяльності управління професійного навчання Департаменту освіти, науки та спорту Міністерства внутрішніх справ України, k.shapoval@mvs.gov.ua</p>
2. Загальна мета	
<p>Підвищення рівня обізнаності державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування щодо міжнародного гуманітарного права; формування вмінь державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування застосовувати норми міжнародного гуманітарного права під час формування та реалізації державної політики, документувати воєнні злочини, а також навичок комунікації та взаємодії зі стейкхолдерами щодо застосування норм міжнародного гуманітарного права</p>	
3. Очікувані результати навчання	
За результатами навчання учасники професійного навчання повинні демонструвати:	
знання	<p>основних засад міжнародного гуманітарного права; правил документування воєнних злочинів; особливостей розроблення проєктів нормативно-правових актів, комунікації політики з урахуванням норм міжнародного гуманітарного права</p>
уміння	<p>застосовувати норми міжнародного гуманітарного права під час виконання посадових (службових) обов'язків (аналізу документів, розроблення проєктів нормативно-правових актів, підготовки пропозицій тощо); здійснювати документування воєнних злочинів; аналізувати стан дотримання норм міжнародного гуманітарного права в Україні (в межах компетенції)</p>
навички	<p>ідентифікації випадків, в яких необхідно застосовувати норми міжнародного гуманітарного права; комунікації та висвітлення подій у контексті міжнародного гуманітарного права</p>
4. Викладання та навчання	
(методи навчання, форми проведення навчальних занять ³)	
<p>Під час навчання за очною формою проводяться міні-лекції, тренінги, тематичні дискусії, практичні роботи, аналіз ситуацій та розв'язання ситуаційних завдань (case-study), виконання творчих завдань, застосовуються інші практичні та дослідницькі методи, індивідуальна та групова робота учасників професійного навчання.</p> <p>Під час навчання за дистанційною/змішаною формою передбачаються 2 етапи навчання:</p> <p>1) дистанційне навчання в асинхронному режимі (онлайн курс, що передбачає прослуховування/перегляд аудіо/відеозаписів), опрацювання обов'язкової літератури, інформаційних та інших матеріалів, виконання завдань поточного контролю, що є</p>	

³ Вибір форм навчання, методів навчання, форм проведення навчальних занять для досягнення результатів навчання, визначених програмою, може здійснюватися суб'єктом надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдером).

<p>передумовами допуску до участі в наступному етапі навчання;</p> <p>2) дистанційне навчання в синхронному режимі шляхом участі у вебінарах (для дистанційної форми навчання) або очне навчання (для змішаної форми навчання), під час якого проводяться тренінги, тематичні дискусії, практичні роботи, аналіз ситуацій та розв'язання ситуаційних завдань (case-study), виконання творчих завдань, застосовуються інші практичні та дослідницькі методи, індивідуальна та групова робота учасників професійного навчання</p>	
5. Ресурсне забезпечення дистанційного навчання	
<p>Назви вебплатформи, вебсайту, електронної системи навчання, через які здійснюватиметься дистанційне навчання із зазначенням посилання (вебадреси)</p>	<p>для дистанційного навчання в синхронному режимі доступ до вебкабінету відеоконференції надається під час реєстрації</p>
<p>Назва дистанційного етапу/модуля</p>	<p>Міжнародне гуманітарне право у професійній діяльності публічних службовців</p>
6. Оцінювання і форми поточного, підсумкового контролю	
<p>Складові оцінювання та їх питома вага у підсумковій оцінці (%)</p>	<p>Під час навчання за очною формою: відвідування занять – 40 %; опрацювання обов'язкової літератури, інформаційних та інших матеріалів – 10 %; поточний контроль – 20 %; підсумковий контроль – 30 %.</p> <p>Під час навчання за дистанційною/змішаною формою: проходження дистанційного навчання (в асинхронному режимі, у тому числі онлайн курс) – 25 %; опрацювання обов'язкової літератури, інформаційних та інших матеріалів – 5 %; поточний контроль – 10 %; відвідування занять – 30 %; підсумковий контроль – 30 %.</p> <p>Документ про підвищення кваліфікації видається за умови набрання учасником професійного навчання не менше ніж 75%, обрахованих з урахуванням питомої ваги кожної зі складових оцінювання та за умови успішного проходження підсумкового контролю.</p>
<p>Форма підсумкового контролю⁴</p>	<p>тестування</p>

⁴ Вибір форми підсумкового контролю може здійснюватися суб'єктом надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдером).

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ⁵
(для очної форми навчання)

Назва теми	Кількість годин				
	загальна кількість годин/ кредитів ЄКТС	у тому числі:			
		аудиторні заняття	дистанційні заняття	навчальні візити	самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Основні засади міжнародного гуманітарного права	8	6	–	–	2
Тема 2. Захист цивільних осіб в міжнародному гуманітарному праві	6	5	–	–	1
Тема 3. Відповідальність держави та індивіда за порушення, пов'язані зі збройним конфліктом	5	4	–	–	1
Тема 4. Основи документування воєнних злочинів в діяльності публічних службовців	2	2	–	–	–
Тема 5. Застосування норм міжнародного гуманітарного права під час підготовки/ухвалення рішень публічними службовцями	8	6	–	–	2
Підсумковий контроль результатів навчання	1	1	–	–	
РАЗОМ	30/1	24	–	–	6

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ
(для дистанційної форми навчання)

Назва теми	Кількість годин				
	загальна кількість годин/ кредитів ЄКТС	у тому числі:			
		аудиторні заняття	дистанційні заняття	навчальні візити	самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Основні засади міжнародного гуманітарного права	9	–	7	–	2

⁵ У розділі «Структура програми» (для всіх форм навчання, передбачених цією програмою) обсяг програми, послідовність тем, включених до програми, і кількість годин на їх вивчення може змінюватися суб'єктом надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдером) з урахуванням індивідуальних потреб і професійного досвіду учасників професійного навчання, особливостей їхньої професійної діяльності, специфіки регіону тощо.

Тема 2. Захист цивільних осіб в міжнародному гуманітарному праві	7	–	5	–	2
Тема 3. Відповідальність держави та індивіда за порушення, пов'язані зі збройним конфліктом	3	–	2	–	1
Тема 4. Основи документування воєнних злочинів в діяльності публічних службовців	2	–	2	–	–
Тема 5. Застосування норм міжнародного гуманітарного права під час підготовки/ухвалення рішень публічними службовцями	7	–	6	–	1
Підсумковий контроль результатів навчання	2	–	2	–	–
РАЗОМ	30 / 1	–	24	–	6

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ
(для змішаної форми навчання)

Назва теми	Кількість годин				
	загальна кількість годин/ кредитів ЄКТС	у тому числі:			
		аудиторні заняття	дистанційні заняття	навчальні візити	самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Основні засади міжнародного гуманітарного права	8	2	4	–	2
Тема 2. Захист цивільних осіб в міжнародному гуманітарному праві	6	2	2	–	2
Тема 3. Відповідальність держави та індивіда за порушення, пов'язані зі збройним конфліктом	4	1	2	–	1
Тема 4. Основи документування воєнних злочинів в діяльності публічних службовців	3	1	2	–	–
Тема 5. Застосування норм міжнародного гуманітарного права під час підготовки/ухвалення рішень публічними службовцями	7	4	2	–	1

Підсумковий контроль результатів навчання	2	1	1	–	–
РАЗОМ	30/1	11	13	–	6

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Основні засади міжнародного гуманітарного права

Значення міжнародного гуманітарного права для України. Поняття та сутність міжнародного гуманітарного права. Принципи гуманності та військової необхідності.

Застосування міжнародного гуманітарного права в умовах збройної агресії РФ проти України. Кваліфікація збройного конфлікту між РФ та Україною. Учасники збройного конфлікту.

Джерела міжнародного гуманітарного права. Імплементация міжнародного гуманітарного права в Україні.

Принципи розрізнення, пропорційності, вжиття запобіжних заходів. Заборона засобів та методів ведення війни. Кваліфікація порушень РФ міжнародного гуманітарного права.

Правовий статус військовополонених. Обміни військовополонених. Діяльність Національного інформаційного бюро.

Форми проведення навчальних занять та методи навчання: міні-лекція, тренінг, практична робота, тематична дискусія, вебінар, аналіз ситуацій та розв'язання ситуаційних завдань.

Самостійна робота учасників професійного навчання:

Проаналізуйте будь-який збройний конфлікт, що триває, та дайте відповіді на такі запитання:

Коли розпочався збройний конфлікт?

Хто є його основними учасниками?

Якими були дії Ради Безпеки ООН з приводу конфлікту?

З якого моменту застосовуються норми міжнародного гуманітарного права?

Якою є кваліфікація даного конфлікту за міжнародним гуманітарним правом?

Які джерела міжнародного гуманітарного права регулюють поведінку сторін у даному конфлікті?

Тема 2. Захист цивільних осіб під час збройного конфлікту

Захист цивільних осіб в міжнародному гуманітарному праві. Режим цивільних осіб в період окупації.

Зобов'язання РФ як держави-окупанта щодо тимчасово окупованих територіях України.

Гуманітарна допомога та гуманітарний доступ. Діяльність гуманітарних організацій в Україні. Діяльність Товариства Червоного Хреста України.

Відмітні емблеми та розпізнавальні знаки, встановлені міжнародним гуманітарним правом.

Форми проведення навчальних занять та методи навчання: міні-лекція, тренінг, практична робота, тематична дискусія, вебінар, аналіз ситуацій та розв'язання ситуаційних завдань.

Самостійна робота учасників професійного навчання:

Дайте відповіді на запитання на підставі тексту міжнародних конвенцій, наведених у переліку нормативно-правових актів до цієї Типової загальної програми:

В яких випадках територія вважається окупованою?

Чи існує юридична різниця між «військовою окупацією» та «окупацією»?

Коли та на яких підставах припиняється статус окупації?

Які зобов'язання несе держава-окупант на окупованих територіях?

Тема 3. Відповідальність держави та індивіда за порушення, пов'язані зі збройним конфліктом

Міжнародно-правова відповідальність держави. Санкції та компенсації.

Міжнародно-правова відповідальність РФ за порушення імперативних норм міжнародного права щодо України (агресію, геноцид, серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, грубі порушення прав людини).

Міжнародна кримінальна відповідальність індивіда. Види міжнародних злочинів.

Співвідношення національних та міжнародних механізмів відповідальності за воєнні злочини. Універсальна юрисдикція.

Міжнародне правосуддя та агресія РФ проти України. Юрисдикція Міжнародного кримінального суду щодо воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноциду, скоєних на території України.

Відповідальність за колабораціонізм за законодавством України.

Форми проведення навчальних занять та методи навчання: міні-лекція, тренінг, практична робота, тематична дискусія, вебінар, аналіз ситуацій та розв'язання ситуаційних завдань.

Самостійна робота учасників професійного навчання:

Визначте сфери, в яких введені санкції проти РФ за вчинення акту агресії проти України та серйозні порушення міжнародного гуманітарного права. За кожною такою сферою вкажіть держави, якими були введені такі санкції, і простежте зміну обсягу цих санкцій.

Тема 4. Основи документування воєнних злочинів у діяльності публічних службовців

Значення документування воєнних злочинів для забезпечення невідворотності покарання.

Роль публічних службовців в забезпеченні документування воєнних злочинів. Способи та порядок документування воєнних злочинів публічними службовцями. Електронні ресурси та бази документування.

Основні принципи кваліфікації задокументованих випадків публічними службовцями.

Форми проведення навчальних занять та методи навчання: міні-лекція, тренінг, практична робота, тематична дискусія, вебінар, аналіз ситуацій та розв'язання ситуаційних завдань.

Тема 5. Застосування норм міжнародного гуманітарного права під час ухвалення рішень публічними службовцями

Враховання положень міжнародного гуманітарного права публічними службовцями під час формування/реалізації державної політики.

Особливості розроблення проектів нормативно-правових актів з урахуванням положень міжнародного гуманітарного права.

Основи взаємодії зі стейкхолдерами з питань міжнародного гуманітарного права.

Комунікація і висвітлення подій у контексті міжнародного гуманітарного права.

Аналіз та поширення інформації щодо стану дотримання норм міжнародного гуманітарного права в Україні.

Форми проведення навчальних занять та методи навчання: міні-лекція, тренінг, практична робота, тематична дискусія, вебінар, творче завдання, аналіз ситуацій та розв'язання ситуаційних завдань.

Самостійна робота учасників професійного навчання:

1) Визначте сфери державної політики, які мають враховувати положення міжнародного гуманітарного права.

2) Відповідно до Женевських конвенцій 1949 року держави зобов'язанні поширювати знання про норми міжнародного гуманітарного права (серед військовослужбовців та цивільного населення), попереджати порушення норм міжнародного гуманітарного права, забезпечувати захист емблем Червоного Хреста та Червоного Півмісяця тощо. Визначте, хто в Україні має поширювати знання про норми міжнародного гуманітарного права.

3) Визначте перелік стейкхолдерів (державних органів, установ, міжнародних організацій та інших заінтересованих сторін) у сфері міжнародного гуманітарного права.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання результатів навчання за очною формою здійснюється за такими складовими:
 відвідування занять – 40 %;
 опрацювання обов'язкової літератури, інформаційних та інших матеріалів – 10 %;
 успішного проходження поточного контролю – 20 %;
 успішного проходження підсумкового контролю – 30 %.

Оцінювання результатів навчання за дистанційною/змішаною формою здійснюється за такими складовими:

проходження дистанційного навчання в асинхронному режимі, у тому числі онлайн курсу – 25 %;

опрацювання обов'язкової літератури, інформаційних та інших матеріалів – 5 %;

успішного проходження поточного контролю (10 %), що є передумовою допуску до участі в наступному етапі навчання;

відвідування занять під час проходження дистанційного навчання в синхронному режимі шляхом участі у вебінарах (для дистанційної форми навчання) або очного навчання (для змішаної форми навчання) – 30 %;

успішного проходження підсумкового контролю – 30 %.

Підсумки оцінювання є сумою всіх оцінок за кожною складовою оцінювання результатів навчання. Шкала оцінювання визначається суб'єктом надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдером).

Під час відвідування занять оцінюються відповіді на питання, виконання завдань, участь в дискусії, інших формах роботи за відповідними темами.

Періодичність та форми проведення поточного контролю, а також критерії успішності проходження поточного та підсумкового контролю визначаються суб'єктом надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдерами).

Учасник професійного навчання, який виконав програму в обсязі не менше 75 % та за умови успішного проходження підсумкового контролю отримує документ про підвищення кваліфікації.

ЛІТЕРАТУРА, ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ, ОБОВ'ЯЗКОВІ ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ. ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Література та інші інформаційні ресурси

1. Міжнародне гуманітарне право. Посібник для юриста [М. М. Гнатовський, Т. Р. Короткий, А. О. Кориневич, В. М. Лисик, О. Р. Поєдинок, Н. В. Хендель]; за ред. Т. Р. Короткого – Київ-Одеса : Українська гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2017. – 145 с. URL: https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/WEB_01-2.pdf.

2. Вивчаючи міжнародне гуманітарне право. Курс Prometheus: URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+IHLAW101+2021_T3/course.

3. Мельцер Н. Міжнародне гуманітарне право. Загальний курс. – 398 с. URL: <https://blogs.icrc.org/ua/wp-content/uploads/sites/98/2021/05/Nils-Melzer-Comprehensive-introduction-to-IHL-UKR.pdf>.

4. Кіккас М. Документування воєнних злочинів. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=qe07BmXXOTQ>.

5. Лекції. Що таке Міжнародне гуманітарне право. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=z3L1FQJTWbc>; Як, де й коли діє МГП. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=M-O-vydlA18>; Принципи МГП. URL: <https://cutt.ly/KLIIsIDQ>;

Заборонені методи та засоби ведення воєнних дій. URL: <https://www.facebook.com/Ugspl/videos/552277889925319>.

Перелік нормативно-правових актів

1. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text.

2. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text.

3. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text.

4. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.

5. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

6. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.

7. Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в Україні. Закон України від 08 липня 1999 року № 862-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/862-14#Text>

8. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України. Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>.

9. Про Товариство Червоного Хреста України. Закон України від 28 листопада 2002 року № 330-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-15#Text>.

10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя». Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 117/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117/2021#Text>.

11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки». Указ Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>.

12. Про затвердження Порядку маркування в особливий період будівель та споруд, транспортних засобів, які підпадають під дію норм міжнародного гуманітарного права, відповідними розпізнавальними знаками (емблемами). Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2022 року № 1199. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1199-2022-%D0%BF#Text>.

13. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України. Міністерство Оборони України. Наказ від 23 березня 2017 року № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text>.